

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรในโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้คือ

1. เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยทางด้านสังคมและการปฏิบัติของเกษตรกร กับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่ร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและความต้องการของเกษตรกรที่ร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน ปี 2554 ที่กรมการข้าวและกรมส่งเสริมการเกษตรได้ดำเนินการในพื้นที่ 4 ตำบล 4 อำเภอ พื้นที่ละ 20 ราย รวมทั้งหมด 80 ราย ในจังหวัดเชียงใหม่ ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้ใช้สถิติเชิงพรรณนาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก สถิติค่าทดสอบไค-สแควร์ (Chi-Square test) สามารถสรุปและอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

1. ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 87.5 เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 51 - 60 จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 มีสมาชิกในครอบครัว 2 - 4 คน เป็นสมาชิกโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่

2. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 57.5 มีพื้นที่ทำการเกษตรของตนเอง 9-12 ไร่ พื้นที่เช่าทำการเกษตร 11-20 ไร่ มีพื้นที่ทำการเกษตรของตนเองและพื้นที่เช่าทำการเกษตร 11-20 ไร่ มีพื้นที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวสันป่าตอง 1 มีพื้นที่น้อยกว่า 10 ไร่ พื้นที่ผลิตข้าวเปลือก 1-5 ไร่ มีแรงงานในครอบครัว 2-3 คน มีรายได้ในภาคการเกษตรระหว่าง 60,000-150,000 บาท ไม่มีรายได้นอกภาคการเกษตรโดยมีรายได้รวมระหว่าง 90,000-170,000 บาท ต้นทุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว น้อยกว่าหรือเท่ากับ 15,000 บาท ได้ปริมาณผลผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวระหว่าง 5,001-10,000 กิโลกรัม โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อกระจายเมล็ดพันธุ์ ราคาเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ผลิตได้มีราคาสูงกว่าราคาข้าวเปลือก

3. ปัจจัยทางด้านสังคม

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรทั้งหมดได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวจากประสบการณ์การทำงานของผู้สมาชิกในกลุ่มและได้รับการถ่ายทอดจากคณะกรรมการในกลุ่มทุกคน เกษตรกรได้ปรึกษากับสมาชิกภายในกลุ่ม อีกทั้งได้ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีประสบการณ์ในการฝึกอบรมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ส่วนแหล่งข่าวของเกษตรกรโดยเฉลี่ยแล้วอยู่ในระดับปานกลาง โดยเกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารการเกษตรจากหอกระจายและเพื่อนบ้านมากที่สุด และเกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารการเกษตรจากวิทยุและผู้นำชุมชน น้อยที่สุด

4. ผลการปฏิบัติในแปลงของเกษตรกร

ในภาพรวมการปฏิบัติในแปลงทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการเตรียมพื้นที่ปลูกด้านการปลูก ด้านการดูแลแปลงขยายพันธุ์ ด้านการเก็บเกี่ยว การนวด การทำความสะอาด และการตาก และด้านการเก็บรักษา พบว่าเกษตรกรมีระดับของการปฏิบัติในแปลงในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 97.5 และเกษตรกรมีการปฏิบัติในแปลงระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 2.5 ได้ดังนี้

4.1 ผลการวิจัยการปฏิบัติในแปลงด้านการเตรียมพื้นที่ปลูก พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีคะแนนการปฏิบัติในแปลงในระดับมาก ร้อยละ 98.8 และปฏิบัติในแปลงระดับปานกลาง ร้อยละ 1.3 ซึ่งเกษตรกรมีการปฏิบัติในแปลงด้านการเตรียมพื้นที่ปลูก โดยเฉลี่ยเท่ากับ 78 คน โดยเรื่องที่เกษตรกรปฏิบัติมากที่สุด คือ ด้านการเตรียมพื้นที่ปลูก เรื่อง ไถอะทิ้งไว้ก่อนปลูก 7-10 วัน ไถแปรก่อนหว่าน 3-5 วัน และทำเทือกปรับผิวให้เรียบเท่ากัน ร้อยละ 100.0 และ

ด้านการเตรียมแปลงกล้า เรื่องแช่เมล็ดพันธุ์ 24 ชั่วโมง หุ้มเมล็ดพันธุ์ 1-2 วัน หว่านเมล็ดข้าวที่หุ้มบนเทือกทันทีที่เตรียมเมือกเสร็จ และการป้องกันแมลงและโรคในแปลงกล้าเท่ากัน ร้อยละ 100.0 และเรื่องที่เกษตรกรปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ด้านการเตรียมแปลงกล้า เรื่องใส่ปุ๋ยรองพื้นแก่แปลงกล้า (ปุ๋ยคอก, ปุ๋ยเคมี)

4.2 ผลการวิจัยการปฏิบัติในแปลงด้านการปลูก พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีคะแนนการปฏิบัติในแปลงในระดับมาก ร้อยละ 67.5 รองลงมาคือ ปฏิบัติในแปลงระดับน้อยที่สุด ร้อยละ 16.3 ปฏิบัติในแปลงระดับปานกลาง ร้อยละ 10.0 และปฏิบัติในแปลงระดับน้อย ร้อยละ 6.3 ซึ่งเกษตรกรมีการปฏิบัติในแปลงด้านการปลูก โดยเฉลี่ยเท่ากับ 63 คน โดยเรื่องที่เกษตรกรปฏิบัติมากที่สุด คือ ปักดำมีต้นกล้า 2-5 ต้น/กอ ร้อยละ 81.3 และเรื่องที่เกษตรกรปฏิบัติน้อยที่สุด คือ เรื่องปักกล้าลึก 3-5 ซม. ร้อยละ 77.5

4.3 ผลการวิจัยการปฏิบัติในแปลงด้านการดูแลแปลงขยายพันธุ์ พบว่า เกษตรกรทั้งหมดมีคะแนนการปฏิบัติในแปลงในระดับมาก ร้อยละ 100 ซึ่งเกษตรกรมีการปฏิบัติในแปลงด้านการดูแลแปลงขยายพันธุ์โดยเฉลี่ยเท่ากับ 77 คน โดยเรื่องที่เกษตรกรปฏิบัติมากที่สุด คือ ด้านการสำรวจศัตรูพืช เรื่อง ข้าว 1 สัปดาห์หลังงอกอายุ 10-15 วัน ข้าวอายุ 30-35 วัน แตกกอระยะข้าวตั้งท้องระยะออกดอกและระยะเก็บเกี่ยวเท่ากัน ร้อยละ 100.0 ด้านการใส่ปุ๋ย เรื่องใส่ปุ๋ยหลังปักดำ ร้อยละ 100.0 ด้านการกำจัดศัตรูข้าว คือ เรื่องหอยเชอรี่ ร้อยละ 100.0 และด้านการตรวจพันธุ์ปน คือ ระยะกล้า : ลูกกล้าที่ผิดปกติและต้นที่เป็นโรคระยะแตกกอ : คุณลักษณะการแตกกอ การชูใบ สีต่างๆของใบและต้นความสม่ำเสมอของต้นข้าวระยะออกดอก : ออกรวงสม่ำเสมอระยะโน้มรวง : การโน้มรวงไม่สม่ำเสมอ ความผิดปกติของเมล็ด ใบธงและระยะสุกแก่ : คุณภาพของใบธงสีของจุดประบนเมล็ดเท่ากัน ร้อยละ 100.0 และเรื่องที่เกษตรกรปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ด้านการใส่ปุ๋ย เรื่องใส่ปุ๋ยรองพื้นก่อนปักดำ

4.4 ผลการวิจัยการปฏิบัติในแปลงด้านการเก็บเกี่ยว การนวด การทำความสะอาด และการตาก พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีคะแนนการปฏิบัติในแปลงระดับปานกลาง ร้อยละ 70 รองลงมาคือ ปฏิบัติในแปลงระดับมาก ร้อยละ 28.8 และปฏิบัติในแปลงระดับน้อย ร้อยละ 1.3 ซึ่งเกษตรกรมีการปฏิบัติในแปลงด้านการเก็บเกี่ยว การนวด การทำความสะอาด และการตากโดยเฉลี่ยเท่ากับ 60 คน โดยเรื่องที่เกษตรกรปฏิบัติมากที่สุด คือ เรื่อง การระบายน้ำออกจากนาเก็บเกี่ยวระยะ 25-30 วัน หลังออกดอกหรือระยะปลงปลิงแยกเมล็ดที่เกี่ยวข้องจากขอบแปลง ออกต่างหากทำความสะอาดเบื้องต้นโดยขจัดสิ่งเจือปนออก เช่น เมล็ดที่แตกหัก เศษดินพืช เศษหินเศษดินและมีการลดความชื้นของเมล็ดพันธุ์ไม่เกิน 14 % ก่อนนำไปบรรจุกระสอบ

ร้อยละ 100 และเรื่องที่เกษตรกรปฏิบัติน้อยที่สุด คือเก็บเกี่ยวโดยใช้แรงงานคนและการลดความชื้นเมล็ดพันธุ์โดยใช้เครื่องอบ ร้อยละ 11.3

4.5 ผลการวิจัยการปฏิบัติในแปลงด้านด้านการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีคะแนนการปฏิบัติในแปลงระดับปานกลาง ร้อยละ 91.3 และปฏิบัติในแปลงระดับมาก ร้อยละ 8.8 ซึ่งเกษตรกรมีการปฏิบัติในแปลงด้านการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ โดยเฉลี่ยเท่ากับ 65 คน โดยเรื่องที่เกษตรกรปฏิบัติมากที่สุด คือ การเก็บในที่ที่มีอากาศถ่ายเทได้สะดวกป้องกันแดดและฝนได้ใช้ไม้หรือแคร่รองรับกระสอบเมล็ดพันธุ์ ไม่วางบนพื้น โดยตรง การแยกกองเมล็ดพันธุ์ตามพันธุ์และหมั่นตรวจสอบและป้องกันกำจัดแมลงศัตรูที่เข้ามาทำลายขณะเก็บรักษา เท่ากัน ร้อยละ 100.0 และเรื่องที่เกษตรกรปฏิบัติน้อยที่สุด คือการรมสารเคมีฆ่าแมลงร้อยละ 8.8

5. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยรวมของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 63.8 รองลงมาคือมีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 33.8 และมีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ร้อยละ 2.5 โดยสรุปการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็น 4 ด้าน ได้ดังนี้

5.1 การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทางความคิดของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทางความคิดเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มีคะแนนค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.28 โดยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทางความคิดของเกษตรกรมากที่สุด คือ ส่วนร่วมในการคิดแลกเปลี่ยนความคิดเห็นวิธีการต่างๆ ของการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว คะแนนเฉลี่ย 2.40 เมื่อแบ่งระดับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทางความคิดของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทางความคิดอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 53.8

5.2 การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการวางแผนของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการวางแผนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง มีคะแนนค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.04 โดยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการวางแผนของเกษตรกรมากที่สุด คือ ส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการในแปลงเรียนรู้หลังจากที่มีการสำรวจและนำเสนอร่วมกันของศูนย์และส่วนร่วมในการวางแผนในเรื่องของการจัดการด้านผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยวเท่ากัน

คะแนนเฉลี่ย 2.11 เมื่อแบ่งระดับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทางการวางแผนของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทางการวางแผนอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 62.5

5.3 การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรมีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง มีคะแนนค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.13 โดยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของเกษตรกรมากที่สุดคือ ส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมของศูนย์ตลอดฤดูกาลผลิตเมล็ดพันธุ์ จำนวน 5-10 ครั้ง คะแนนเฉลี่ย 2.26 เมื่อแบ่งระดับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 58.8

5.4 การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการประเมินผลของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรมีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการประเมินผลเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง มีคะแนนค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.19 โดยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการประเมินผลของเกษตรกรมากที่สุดคือส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานและประเมินผลความสำเร็จของศูนย์ข้าวชุมชน คะแนนเฉลี่ย 2.58 เมื่อแบ่งระดับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการประเมินผลของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 66.3

5.5 การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในภาพรวม พบว่า เกษตรกรมีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทุกด้านในภาพรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 63.8 รองลงมาคือมีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทุกด้านอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 33.8 และมีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทุกด้านอยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 2.5

6. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม และการปฏิบัติของเกษตรกรกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่

6.1 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ด้านความคิดพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกร

ด้านความคิด คือ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ต้นทุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว และปัจจัยการปฏิบัติของเกษตรกร ได้แก่ การเก็บรักษามล็ดพันธุ์

6.2 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ ด้านการวางแผน พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรด้านการวางแผน คือ ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้รวมของครอบครัว และต้นทุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริม และปัจจัยการปฏิบัติของเกษตรกร ได้แก่ การเตรียมพื้นที่ปลูก

6.3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ ด้านการทำกิจกรรม พบว่า ไม่มีปัจจัยใดมีความสัมพันธ์กันทางสถิติ

6.4 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ ด้านการประเมินผล พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรด้านการประเมินผล คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ต้นทุนในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

6.5 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ ในภาพรวม พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรโดยภาพรวม คือ ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ปัจจัยทางด้านสังคม ได้แก่ ประสิทธิภาพในการฝึกอบรมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

7. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของเกษตรกร

7.1 ปัญหาและอุปสรรคด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทางความคิด พบว่าเกษตรกรไม่มีการเรียนรู้วิธีการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวด้วยตนเองส่วนใหญ่จะให้เจ้าหน้าที่คอยแนะนำกระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว และมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการผลิตข้าวให้เมล็ดพันธุ์น้อยเนื่องจากยังมีแนวความคิดเกี่ยวกับการปลูกข้าวแบบเดิมๆอยู่

7.2 ปัญหาและอุปสรรคด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการวางแผน พบว่าเกษตรกรขาดการมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการในแต่ละสัปดาห์หลังจากที่มีการเรียนรู้จากการสำรวจ โรค แมลง ศัตรูพืช ในแปลงมาแล้ว ไม่ค่อยกล้าที่จะวางแผนร่วมกับเจ้าหน้าที่ในวันที่มีการจัดเวทีเรียนรู้ร่วมกัน และเกษตรกรที่มีตำแหน่งเป็นกรรมการบางรายขาดการวางแผนการบริหารจัดการด้านการตลาดส่วนใหญ่จะมีประธาน รองประธาน เภรัญญิก และเลขานุการ เท่านั้นที่วางแผนร่วมกับเจ้าหน้าที่

7.3 ปัญหาและอุปสรรคด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม พบว่าเกษตรกรมักจะขาดการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเนื่องจากเกษตรกร คิดภารกิจอื่นๆ เช่น เก็บเกี่ยวผลผลิตชนิดอื่น งานบุญ งานมงคล ฯลฯ

7.4 ปัญหาและอุปสรรคด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการประเมินผล พบว่าเกษตรกรไม่นำความรู้เกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์นำไปเผยแพร่ให้กับเกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียงและไม่ค่อยได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลความสำเร็จของการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน

5.2 การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่เข้าร่วม โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่สามารถอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษา พบว่า วัตถุประสงค์หลักในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อกระจายเมล็ดพันธุ์ ราคาเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ผลิตได้มีราคาสูงกว่าราคาข้าวเปลือก ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วม โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน คือ ชาวนาที่รับเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ได้จากการกระจายพันธุ์ดีจากศูนย์ข้าวชุมชน ลดต้นทุนการผลิต อีกทั้งผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ดีของศูนย์ มีรายได้เพิ่มขึ้น

2. ผลการศึกษาปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม พบว่า เกษตรกรทั้งหมดได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวจากประสบการณ์การทำงานสมาชิกในกลุ่มและได้รับการถ่ายทอดจากคณะกรรมการในกลุ่มทุกคน เกษตรกรได้ปรึกษากับสมาชิกภายในกลุ่ม อีกทั้งได้ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับ นิรันดร์ (2527) ที่ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าเป็น การทำงานร่วมกับกลุ่ม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความตั้งใจ (ความร่วมมือร่วมใจ) โดยกระทำการดังกล่าวในห้วงเวลาและลำดับ

เหตุการณ์ที่มีประสิทธิภาพ คือถูกจังหวะและเหมาะสม (การประสานงาน) กับทั้งกระทำงาน ดังกล่าวด้วยความรู้สึกผูกพันให้ประจักษ์ว่า เชื้อถือไว้ใจได้ (ความรับผิดชอบ) ในการส่วนร่วม ทั่วไป

3. ผลการศึกษาการปฏิบัติในแปลง พบว่า การปฏิบัติในแปลงด้านการเก็บเกี่ยว การ นวด การทำความสะอาด และการตาก มีเรื่องที่เกี่ยวข้องการปฏิบัติน้อยที่สุด คือเก็บเกี่ยวโดยใช้ แรงงานคนและการลดความชื้นเมล็ดพันธุ์โดยใช้เครื่องอบเพียงร้อยละ 11.3 เพราะว่าการเก็บ เกี่ยวโดยใช้แรงงานคนนั้นจะต้องใช้คนจำนวนมาก เป็นการเสียเวลาอย่างมาก อีกทั้งยังมี ค่าใช้จ่ายที่สูงกว่าการใช้เครื่องจักรในการเกี่ยวข้าว ดังนั้นเกษตรกรส่วนใหญ่จึงใช้เครื่องจักร และในการลดความชื้นเมล็ดพันธุ์โดยใช้เครื่องอบนั้น มีต้นทุนที่สูงมาก และอาจทำให้เมล็ดพันธุ์ ที่ได้ไม่มีคุณภาพ ไม่งอก และไม่เป็นที่นิยมของเกษตรกร ส่วนในด้านการปฏิบัติในแปลงด้าน การเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์นั้น มีเกษตรกรเพียงร้อยละ 8.8 เท่านั้นที่ทำการรมสารเคมีฆ่าแมลงเพราะ การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของศูนย์ข้าวชุมชน เกษตรกรจะมีการกระจายเมล็ดพันธุ์ให้กับเกษตรกร ในพื้นที่ข้างเคียงปลูกในฤดูถัดไปเลย ส่วนใหญ่จึงไม่นิยมรมสารเคมี

4. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของ เกษตรกรพบว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในด้านทางความคิด ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ คือ ปัจจัย ทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ต้นทุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและการปฏิบัติของเกษตรกร ได้แก่ การ เก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ข้าวแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีต้นทุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและวิธีการเก็บ รักษาเมล็ดพันธุ์ที่ต่างกันจะมีแนวโน้มที่จะมีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในด้านความคิดที่แตกต่าง กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ทั้งนี้เนื่องจาก ในด้านต้นทุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเกษตรกรที่ มีเงินทุนมาก ขอมลงทุนผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กล้าที่จะตัดสินใจในการลงทุน ทำให้เกิด กระบวนการเรียนรู้ทางความคิดที่หลากหลาย ส่วนเกษตรกรที่มีเงินทุนน้อย มีความคิดน้อย ไม่กล้าที่จะตัดสินใจขอมลงทุน ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ในด้านการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ เกษตรกรมีความคิดวิธีการเก็บรักษาที่แตกต่างกัน บางคนอาจจะทำในวิธีของตนเองที่มานาน แล้ว ยกตัวอย่างเช่น การรมสารเคมีฆ่าแมลงบางคนจะไม่รมและบางคนรม เพราะเนื่องจากการ รมสารเคมีฆ่าแมลงต้องใช้ต้นทุน และเมล็ดพันธุ์จะต้องอยู่ในห้องรมสารเคมีฆ่าแมลง ใช้ เวลานาน แต่ถ้าไม่รมเมล็ดพันธุ์ข้าวกระจายไปสู่เกษตรกรใกล้เคียง จำหน่ายเมล็ดพันธุ์ได้ ทันทีทันที และสามารถนำไปปลูกได้เลย ซึ่งสอดคล้องกับ ไพบูลย์ (2528) อ่างโดยจิรายุ (2537) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การให้ประชาชนมีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจ ดำเนินการ การปฏิบัติการและผลประโยชน์ของการพัฒนานั้นๆ การมีส่วนร่วมในการพัฒนานั้น

เป็นการกระตุ้นให้ประชาชนตระหนักถึงสถานการณ์ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายใต้การกำหนดและดำเนินการของประชาชนเอง

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในด้านการวางแผน ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ คือ ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้รวมของครอบครัว และ ต้นทุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ปัจจัยทางด้านสังคม ได้แก่ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริม และการปฏิบัติของเกษตรกร ได้แก่ การเตรียมพื้นที่ปลูก แสดงให้เห็นว่าอายุ รายได้รวมของครอบครัว ต้นทุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริม และการเตรียมพื้นที่ปลูก ที่แตกต่างกันจะมีแนวโน้มที่จะมีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในด้านการวางแผนที่แตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ทั้งนี้เนื่องจาก การเรียนรู้ทางการวางแผนปลูกข้าว ดังนั้นในการ ส่งเสริมการปลูกข้าวให้กับเกษตรกร เจ้าหน้าที่ส่งเสริมควรคำนึงถึง อายุ และรายได้รวมของ เกษตรกร ซึ่งความสามารถเรียนรู้ในการวางแผนของเกษตรกรแต่ละคนนั้นมักไม่เหมือนกันควร พิจารณาให้เหมาะสม เพื่อที่จะสามารถกระตุ้นเกษตรกรแต่ละคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการ ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับ อลิน (2531) อังใน ทศพร (2538) ได้กล่าวถึง กระบวนการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนการพัฒนาซึ่งเป็นกาวัดเชิงคุณภาพ โดยที่ขั้นตอนการมีส่วนร่วม ในขั้นตอนการวางแผนการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนด นโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงานตลอดจน กำหนดทรัพยากร และแหล่งทรัพยากรที่จะใช้

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในด้านการประเมินผล ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ คือ ปัจจัย ทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ต้นทุนในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว แสดงให้เห็นว่า ต้นทุนการผลิตเมล็ด พันธุ์ข้าวที่แตกต่างกันจะมีแนวโน้มที่จะมีการการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในด้านการประเมินผลที่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ทั้งนี้เนื่องจาก ในด้านต้นทุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว เป็นปัจจัยหลักที่มีผลต่อการเรียนรู้ทางการประเมินผลด้วย เกษตรกรที่มีเงินทุนมากต้นทุน การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวสูง กล้าที่จะลงทุนผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ส่วนเกษตรกรที่มีเงินทุนน้อย ไม่ กล้าเสี่ยง ไม่กล้าตัดสินใจ และแสดงความคิดเห็น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพัฒน์ (2546) ที่ พบว่า สมาชิกสหกรณ์ที่มีต้นทุนการผลิตสูงจะมีการปฏิบัติที่ถูกต้องสูงกว่าสมาชิกสหกรณ์ที่มี ต้นทุนการผลิตต่ำ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สภาพทางเศรษฐกิจของสมาชิกสหกรณ์แต่ละบุคคล กล่าวคือ ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี มักจะมีการลงทุนด้านปัจจัยการผลิตในส่วนของวัสดุ การเกษตร การจ้างแรงงานสูงกว่า ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในภาพรวม ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ คือ ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ปัจจัยทางด้านสังคม ได้แก่ ประสบการณ์ในการฝึกอบรมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว แสดงให้เห็นว่า อายุและประสบการณ์ในการฝึกอบรมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่แตกต่างกันจะมีแนวโน้มที่จะมีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยภาพรวมที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ทั้งนี้ เนื่องจาก อายุของเกษตรกรที่แตกต่างกัน การเรียนรู้ การแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกัน และประสบการณ์ในการฝึกอบรมการผลิตพันธุ์ข้าวของเกษตรกรแตกต่างกัน การที่เกษตรกรที่เข้ามามีส่วนร่วมในฝึกอบรมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว เกษตรกรนำความรู้ที่ได้บางส่วนไปปฏิบัติ และเกษตรกรบางคนยังผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวตามวิถีเดิมของตนเอง ไม่พยายามปรับมาใช้เทคนิคการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้ได้มีคุณภาพตรงตามมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ข้าวซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาญวิรัตน์ (2548) ที่พบว่า รายได้รวมทั้งครอบครัว ระดับการศึกษา ประสบการณ์การผลิตพันธุ์ การมีส่วนร่วมของเกษตรกร และประสบการณ์ในการฝึกอบรมการผลิตเมล็ดพันธุ์ มีอิทธิพลทางบวกต่อปริมาณผลผลิต และระดับความสำเร็จก็เพิ่มขึ้น

5.3 ข้อเสนอแนะจากผลวิจัย

จากการศึกษาการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่เข้าร่วม โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ มีข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ดังนี้

1. หน่วยงานของรัฐ หรือหน่วยงานที่สนับสนุน โดยเฉพาะกรมส่งเสริมการเกษตร และกรมการข้าว ที่เป็นหน่วยงานหลักและหน่วยงานรองในการดำเนินงาน โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน ควรมีการฝึกอบรมเรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้กับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในระดับพื้นที่ เพื่อที่จะเป็นที่พึ่งให้กับเกษตรกร มีความพร้อมและความมั่นใจให้กับเกษตรกรในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ต่อไป

2. การคัดเลือกเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนนั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่คัดเลือกเกษตรกรที่มาร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน มาร่วมกิจกรรมต่างๆ ด้วยความสมัครใจและเสียสละเวลาในการมาร่วมกิจกรรมแต่ละครั้ง จะต้องเป็นเกษตรกรที่มีความพร้อมในการที่จะเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มอย่างแท้จริง

3. แหล่งข้อมูลข่าวสารที่เกษตรกรได้รับมากที่สุด คือ หอกระจายข่าว และเพื่อนบ้าน ดังนั้นในการให้ข้อมูลข่าวสารการเกษตรแก่เกษตรกรในด้านผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

จึงควรให้ผ่านหอกระจายข่าว เกษตรกรรับรู้อาหารได้รวดเร็ว ส่วนเพื่อนบ้านเป็นการได้รับข้อมูลข่าวสารเป็นปากต่อปากแลกเปลี่ยนกัน

4. หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ทั้งในภาครัฐและเอกชน เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ เป็นต้น ควรมีการให้การสนับสนุนในการทำโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในพื้นที่ ทั้งในเรื่องการอบรมให้ความรู้ในการผลิตข้าว เทคโนโลยีใหม่ๆ การจัดสรรงบประมาณสนับสนุน หรืออำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ

5. หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ทั้งในภาครัฐและเอกชน กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการข้าว และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรในพื้นที่ เช่น ตำบล อำเภอ จังหวัด ใกล้เคียงกับแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน เพื่อเกษตรกรจะได้เมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ สามารถขยายพันธุ์ข้าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. จากผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยทางด้านสังคม และการปฏิบัติของเกษตรกร กับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กรมส่งเสริมการเกษตรและกรมการข้าวควรพิจารณาปัจจัยที่พบว่ามีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว จากการวิจัยในครั้งนี้ได้แก่

6.1 ด้านความคิด ได้แก่ ต้นทุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว และการเก็บรักษามูลเมล็ดพันธุ์

6.2 ด้านการวางแผน ได้แก่ อายุ รายได้รวมของครอบครัว ต้นทุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว การติดต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริม และการเตรียมพื้นที่ปลูก

6.3 ด้านการประเมินผล ได้แก่ ต้นทุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

5.4 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเรื่อง การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ ได้ศึกษาเฉพาะเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ ในปีงบประมาณ 2554 เท่านั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาวิจัย ในพื้นที่ที่มีการขยายโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนให้เพิ่มมากขึ้น โดยมีการวิจัยขยายผลไปในพื้นที่ที่มีงบประมาณเข้าไปสนับสนุนในต่อไป เพื่อให้ทราบถึง กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน อย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น
2. ควรมีการศึกษาวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนกับเกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน
3. ควรมีการศึกษาวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวกับ ความรู้ ทักษะ ทักษะ การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่รับผิดชอบโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน เพื่อที่จะทราบว่า ความรู้ ทักษะ การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร เจ้าหน้าที่ส่งเสริมกรมการข้าวที่รับผิดชอบโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน นั้นเป็นอย่างไรบ้าง เพื่อที่จะได้รับทราบข้อมูล เพื่อนำไปปรับปรุงในพื้นที่ขยายต่อไป
4. ควรมีการศึกษาในด้านปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน เพื่อที่จะได้ทราบว่า ในการดำเนินงานของโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนนั้น เกษตรกรมีการยอมรับเทคโนโลยี และการนำไปปฏิบัติมากน้อยเพียงใด

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved